

Tammelan Eteläisen Maamiesseuran historiikki

6.2.2010

Entisen koko Tammelan maamiesseuran syyskokouksessa Sukulan Kylä-Tulokkaalla 9. p:nä lokakuuta 1909 heräsi ajatus alueen jakamisesta pienempiin yhdistyksiin. Marraskuun 20 päivä Forssassa pidetyssä kokouksessa päätettiin, että alue jaetaan neljään ja asiaa hoitamaan valittiin yhtä monta toimikuntaa. Eteläisestä Tammelasta toimikuntaan valittiin maanviljelijät K. Larsson-Knaapi Sukulasta, Akseli Nikula Torrolta, Juho Paloniemi Patamolta, Otto Markkula Riihivalkamasta, V. Kälkkä Talpialta ja J. Heikkilä Kalliosta. Myöhemmin valittiin lisäksi opettaja T. Urho Toivonen Letkulta ja varajäsenenä maanviljelijät E. Ylitalo Häiviästä, E. Kylä-Tulokas Sukulasta ja K. Markkula Talpialta.

Tammelan Eteläisen Maamiesseuran perustava kokous on pidetty Kallion Heikkilässä helmikuun 7 päivä 1910. Tällöin hyväksyttiin toimikunnan laatima sääntöehdotus ja valittiin seuralle esimies ja johtokunta. Hämeen läänin maanviljelysseuran vahvistus säännöille saatiin 15.3.1910. Silloin vahvistettujen sääntöjen mukaan Tammelan Eteläisen maamiesseuran tarkoituksena oli *kohottaa maataloutta kaikilla aloilla, koettaa saada kunnassa aikaan osuustoimintaa ja yleensä yhteistoimintaa kaikkien kansankerrosten kesken ja maalaiselämän kaikilla aloilla, vaikuttaa, että siveellinen ja raitis henki varmistuisi kuntalaisten keskuudessa sekä edistää kunnallisen itsehallinnon oivaltamista ja harrastamista.*

Seuran ensimmäiseksi esimieheksi valittiin mv. Juho Paloniemi ja kirjuriksi opettaja T. Urho Toivonen. Johtokunnan jäseninä olivat Akseli Nikula, joka toimi varaesimiehenä ja rahastonhoitajana, sekä J. Nikula ja K. Larsson-Knaapi ja hänen kuoltuaan E. Kylä-Tulokas. Varajäseninä olivat K. Markkula ja J. Heikkilä.

Vuoden lopussa seuran jäsenluku oli 126, kaikki vuonna 1910 liittyneitä uusia jäseniä. Ensimmäisenä toimintavuotena pidettiin kokousten lisäksi kursseja karjanhoidon ja metsänhoidon aloilta ja hevosten hoitoa edistämään saatiin lahjoitusten ja avustusten turvin syntymään hevoshoitotrahasto. Pyhäjärven jäällä maaliskuussa pidettyihin ensimmäisiin kilpa-ajoihin otti osaa 24 hevosta.

Kilpailuja pidettiin myös muilla osa-alueilla esim. juurikasvien viljelyssä, karjanpuhtaudessa ja lannanhoidossa sekä kynnössä ja ojankaivamisessa. Syysnäyttelyt pidettiin lokakuussa Torron Keskipompulla, jossa palkittiin naisten ja miesten käsitöitä, siementuotteita ja puutarhakasveja. Myös iltamia ja juhlia järjestettiin.

Seuran ensimmäinen toimintavuosi on siis ollut todella vilkas ja voimme todetakin , että seuran perustaminen on ollut tarpeen.

1910-luvun alkupuolella järjestettiin edelleen lannanhoito-, kesannonhoito- ja vihantarehunviljelyskilpailuja. Karjanhoidon edistämiseksi pidettiin sonninäyttely ja perustettiin seuran alueelle Talpian Sonnyyhdistys, jolle oma sonni hankittiin Tyrväältä. Hevoshoidon edistämiseksi järjestettiin edelleen kilpa-ajaja ja seura liittyi myös Tammelan Hippokseen.

Osuuskunnallisista yrityksistä mainittakoon Torron suosammalkuivikeosuuskunnan perustaminen. Osuusmeijeri ja osuuskassa olivat myös valmistelun alaisina. Naisille järjestettiin 12- viikkoiset ja miehille 10-viikkoiset käsityökurssit ,pidettiin myös kasvitarhakursseja. Oman seuratalon rakentamista alettiin myös suunnittelemaan ja ensimmäiset piirustukset Valkeaniemen Pirtistä ovat vuodelta 1911. Hanke kuitenkin lykkääntyi seuraavalle vuosikymmenelle. Vuosien 1916-19 välisenä aikana , jolloin kansalaisia koetteli vaikeat vuodet, seuralla oli toimintaa jonkin verran, pidettiin ainakin joitakin kilpailuja ja kursseja.

1920-luku oli seuralle taloudellisesti haastava. Valkeaniemen Pirtin rakentaminen aloitettiin maaliskuussa 1924 .Forssan Lehdessä ollutta ilmoitusta lainaten: *Suuret santatalkoot pidetään Tammelan Eteläisen Maamiesseuran rakennuksella ensi maanantaina tämän kuun 24 päivä. Hiekkaa tarvitaan kaikkiaan noin 50 kuutiometriä, jonka takia toivotaan, että kaikki hevosten omistajat saapuvat talkoisiin, kun päiväkin on kahden pyhän välissä, joten siitä ei aiheutune mitään haittaa omille töille. Hiekka on tuotava Järvenpään hiekkakuopalta.*

Kesällä Pirtti saatiin vesikattoon, mutta talkoolaisia ja varoja tarvittiin edelleen. Forssan Lehtä lainaten: *Tekeepä mieli kolkutella paikkakuntalaisten sydämiä, että innokkaammin kuin tähän asti rientäisivät tätä yhteistä hyvää yritystä tukemaan ja edesauttamaan ei ainoastaan hurskailla toivotuksilla vaan myös runsailla aineellisilla avustuksilla. Moni on jo auttanut tuntuvasti, mutta vieläkin tarvitaan varoja, ennen kuin talo tulee täyteen kuntoon. Myöhemmin kirjoitamme vielä lähemmin tästä Valkeaniemen palatsista.*

Syksyllä Pirtin hyväksi toimeenpantiin suuret arpajaiset ja erilaisia juhlia. Seuraavana keväänä talolla jo pidettiin useita tilaisuuksia ja Valkeaniemen Pirtin vihkiäisjuhlia vietettiin helluntaina 1925. Mainittakoon , että Pirtin näyttämön ylösnostettavan esiripun oli kankaalle maalannut paikallinen maalari Janne Saari 20-luvun lopulla. Maalaus esitti koivumetsää ja yläreunaan oli kirjoitettu teksti tulenkestävä, mikä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa, kuten tiedämme. Hän oli maalannut myös reunoilla olleet koivulavasteet.

20-luvulla maamiesseuran toimintaan kuului edelleen erilaisten kilpailujen ja näyttelyiden pito ja iltamien järjestäminen. Kurssitoiminta oli myös vilkasta. Uutena kurssina mainittakoon väkilantojen käyttökurssi.

Naiset saivat myös jalansijaa yhdistyksessä, sillä ensimmäisenä naisena Suoma Jaakkola-Knaapi valittiin seuran johtokunnan jäseneksi 1931. Pari vuotta myöhemmin perustettiin kotitalousvaliokunta, joka toimi muutaman vuoden ajan. 30-luvulla seuran puheenjohtajina olivat Juho Nurmela ja Otto J. Markkula. Sihteerinä toimi Erland Isotalo. Nämä henkilöt toimivat omissa luottamustehtävissään parin vuosikymmenen ajan.

1929 rahastonhoitajana aloitti Augusti Mäki-Tulokas, joka piti rahapussin nyörejä tiukasti hallussaan yli 30 vuotta.

30-luvulta säilyneistä vuosikertomuksista voimme lukea , että maataloustuotteiden hinnat ja menekki olivat lamakauden mukaisia. Sinappikuoriainen tuhosi turnipsiviljelyksiä ja teki juurikasvien viljelyn lähes mahdottomaksi. Karjankasvattajien kiusana oli lisäksi vakavan jalansijan saanut tarttuva luomistauti.

Kaikesta huolimatta seuran toiminta jatkui vilkkaana. Järjestettiin edelleen kilpailuja mm. kuormanvedossa ja karjansukimisessa ja esimerkiksi vuonna -37 pidettiin peräti 14 ohjelmalliset iltamat. Maamiesseura aloitti 30-luvulla myös retkeilytoiminnan. Vierailtiin Jokioisilla kasvinviljelykoeasemalla sekä Lohjan, Lopen, Janakkalan ja Loimaan maatalousnäyttelyissä.

Seura liittyi myös Suur-Tammelan maamiesseurojen liiton jäseneksi ja otti osaa maatalousneuvojan palkkaamiseen. Neuvojen pitämällä kursseilla käsiteltiin mm. kotoisten lantavarojen talteenottoa ja hoitoa, kuivikekysymystä ja viljan lajittelua ja peittausta. Pidettiin myös siemenvilja, kasvitarha ja juurikasvinäyttelyitä. Vuonna 1938 seura hankki ensimmäisen yhteiskoneensa, kalkitsemisruiskun, ostohinnaltaan 250 mk.

Vuosina 1940-44 seuran toiminta rajoittui vain yleisiin kokouksiin asepalveluksen ja voimassa olleen sotatilan vuoksi. Valkeaniemen Pirtti toimi tällöin sotilaiden majoituspaikkana.

Sodan jälkeen seuran toiminta taas palasi omiin uomiinsa ja jatkettiin kurssien ja iltamien pitoa. Ajankohtaisina kurssi- ja esitelmäaiheina olivat mehiläisten hoito, sokerijuurikkaanharvennus ja AIV-rehun valmistus. Myös omenapuiden ruiskutuskurseja pidettiin ja seura päätti myös hankkia puutarhakasvien tuholaisruiskun, hinnaltaan 6830 mk. Aiemmin seuralle oli ostettu apilanhankaaja. Pirtin vieressä oli myös maamiesseuran omistama paja, jossa Ahti Urho teki sepän töitä. Hän myös asui talonmiehen asunnossa pajan palamiseen asti.

Maamiesseuraan perustettiin vuonna 1949 Torron alaosasto, jonka ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Akseli Honkala ja sihteerinä Arvo Mattila. Alaosaston toiminta oli todella vireää, sillä muutaman vuoden aikana se osti itselleen mehumyllyn, kalkkiruiskun ja kahvikaluston. Vuonna -51 Torrolla pidettiin peräti 15 ohjelmallista tupailtaa.

1950-luvulla maanviljelys oli mennyt eteenpäin ja niinpä seurankin alueella tehtiin erilaisia lannoitus ja lajikekokeita sekä pidettiin tehohormonikursseja. Seuralle hankittiin myös reppuruisku ja vuonna 1958 ostettiin ensimmäinen traktorikäyttöinen rikkaruohoruisku. Ruiskun työleveys oli 9 metriä ja siinä oli 3 suutinta ja 200 litran peltinen säiliö. Ruiskutukset hoiti Viljo Ylitalo ja hän hankki myös ruiskutettavat aineet eli siihen aikaan MCPA:n. Mainittakoon, että vuonna -63 seuralla oli kaksi traktoriruiskua ja niillä suoritettiin tuholaisruiskutuksia 50 ha sekä rikkaruohoruiskutuksia 160 ha. Vuosikymmenen lopulla kerättiin tukkeja vuoden 1959 Forssan maatalousnäyttelyä varten. Näyttely vaati paljon talkoopäiviä ja voimavaroja seuran jäseniltä

50-luku voidaan maamiesseuran historiassa mainita Valkeaniemen Pirtin korjauksen vuosikymmenenä. Järjestettiin arpajaisia, viljankeräyksiä ja hirsitalkoita, jotta saatiin varoja pirtin korjaukseen. Vuonna 1950 aloitettiin vesikaton uusimisella mineriittikatoksi, pitkin vuosikymmentä tehtiin sisällä erilaisia korjaustöitä mm. pinkopahvit ja tapetit laitettiin seinille ja korjattiin näyttämöä sekä maalattiin ikkunoita.

Vuonna -56 osa seurantalon tontista jäi uuden valtatie 2 alle. Pirtti toimi tuolloin tierakennusmiesten majoituspaikkana. Silloin heitä varten oli Pirtille tehty keskuslämmitys, mikä myöhemmin purettiin. Maamiesseura osti tien alle menettämänsä maan tilalle kunnalta vaihtomaata tonttinsa vierestä vuonna 1960. Lisämaan pinta-ala oli 2700 m² ja kauppahinta 47 500 mk.

Naisten oma toiminta oli myös vuosien saatossa uudelleen virinnyt henkiin ja niinpä vuonna 1958 perustettiin maamiesseuran alaosastoksi Etelä-Tammelan Maa- ja Kotitalousnaiset. Naisosaston ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Suoma Sillanpää ja sihteerinä Kerttu Terho.

1960-luvun alkupuoli kului edelleen Valkeaniemen Pirtin korjaustöiden merkeissä. Rakennus maalattiin punaisella vesivärillä ja peltikattoa tehtiin useassa erässä rahavarojen mukaan. Pirtille hankittiin myös öljylämmityslaite.

Ruiskutuksia jatkettiin ahkerasti ja Kallionjärveltäkin ruiskutettiin pensaat kanavien varrelta ja järjestettiin pengerrysalueella leskenlehden torjuntakoe. Koko 60-luvun ajan tehtiin viljavuustutkimuksia ja kasvinviljelykokeita sekä pidettiin kursseja traktoriaurojen kunnostuksessa, peräkärrynvalojen asennuksessa ja laidunviljelyssä. Myös verotuksen muuttuminen tuli ajankohtaiseksi aiheeksi ja pidettiin taidossa talonpito- kilpailuja.

1960-luvun lopulla Valkeaniemen Pirtillä järjestettiin talvella sunnuntaitansseja, missä väkeä kävi kiitettävästi. Esiintyjät olivat silloisia huippuartisteja mm. Taisto Tammi, Jukka Kuoppamäki, Henry Theel ja Dallape. Vuosikymmenen vaihteessa maamiesseura pyöritti myös bingoa Pirtillä yhdessä Forssan Salaman kanssa.

60-luvulla seuran puheenjohtajana toimi Antti Ryhtä ja sihteerinä Olavi Kallioniemi, joka oli hoitanut sihteerin tehtäviä jo edellisinkin vuosikymmenen.

1970- ja 1980-luvut olivat seuran toiminnassa rauhallisempaa aikaa. Tähän on varmaankin osa syynä maatalouden rakennemuutos ja erikoistuminen. Seuran konekanta oli lisätty lietevaunulla ja painepesurilla, joita lainattiin ahkerasti.

Valkeaniemen Pirtillä pidettiin muutamia yksityisiä juhlia ja huutokauppoja. Pirtti toimi myös muutaman vuoden huonekaluliikkeen varastona. Paikalliset nuoret miehet pelasivat siellä myös lentopalloa ja tällöin Pirtin salin näyttämö purettiin pelien alla pois.

1970- ja 80-luvuilla seuran puheenjohtajina toimivat Martti Mäki-Tulokas, Ismo Jaakkola, Heikki Ylitalo ja Seppo Mäki-Tulokas.

1990-luvun alku oli seuran toiminnassa rauhallista. Koneita vuokrattiin edelleen melko vilkkaasti ja seuralle hankittiin vuosikymmenen puolivälissä myös kultivaattori ja toinen lietevaunu.

1995 aloitettiin yhdessä kylätoimikunnan kanssa Valkeaniemen Pirtin korjaaminen. Keittiötiloja uudistettiin ja tehtiin sisä-wc:t. Seinäpintoja myös uusittiin ja maalattiin. Valkeaniemen Pirtti heräsi näin uudelleen eloon. Pirtillä aloitti kansalaisopiston kudontapiiri vuonna -96. Myös kylän nuorisokunta kävi siellä pelaamassa sählyä.

Kaikki kuitenkin muuttui 28.6.1999, kun pirtti paloi tuntemattomasta syystä. Monia työtunteja valui hukkaan, mutta palonjälkiä raivatessaan seuran jäsenet päättivät rakentaa uuden, entistä ehomman ja nykyaikaisemman Valkeaniemen Pirtin.

Vuosituhanne vaihte oli kiivaan rakentamisen aikaa ja talkootunteja kertyi runsaasti, mutta lopputuloksena oli uusi Valkeaniemen Pirtti, minkä vihkiäisiä vietettiin 31.3.2001. Seurantalolla oli runsaasti juhlaikäyttöä häiden ja syntymäpäivien pitopaikkana. Pirtin varauksia hoiti monta vuotta ansiokkaasti Antti Käpylä.

2000-luvulla seuran toiminta muutenkin vilkastui. Järjestettiin pellonpiennarpäiviä, tietokonekursseja ja retkiä konenäyttelyihin ja tehdaskierroksille. Maamiesseuran väki on käynyt katsastamassa maatalousnäyttelyitä aina Viroa, Latviaa ja Saksaa myöden.

Myös oman kunnan ylläpitämiseen on kiinnitetty huomiota ja pidetty keilailu ja kuntoiltoja sekä lava- että latinalaistanssikurssit. Vuonna 2003 osa seuran väestä pääsi televisiotähdiksi, sillä tv-sarja ”Kirje isältä” tarvitsi avustajia Jokioisilla filmattuun osioon.

Viime vuosina maamiesseuran toiminta on entistä enemmän liittynyt Valkeaniemen Pirttiin. Pirttiä vuokrataan paljon erilaisiin juhliin ja tilaisuuksiin ja tämä työllistää seuran väkeä. Pirtin ylläpito myös nielee paljon varoja. Tuloja on saatu järjestämällä tansseja, teemapäiviä sekä erilaisia juhlia, mm perinteiset kinkunsulattajaiset.

Valkeaniemen Pirtti myy nykyään myös pitopalvelupaketteja juhlijoille.

1990- ja 2000- luvuilla seuran sihteerinä toimi Pertti Kallioniemi. 1990-luvun alkupuolelta asti ja edelleen puheenjohtajana on toiminut Jukka Simelius. Maamiesseuran nykyinen sihteeri on Ville Jussila ja varapuheenjohtajana toimii Antti Jaakkola. Muina johtokunnan jäseninä ovat Pertti Kallioniemi, Aimo Mikkola ja Pekka Ojansuu. Johtokunnan ulkopuolisena rahastonhoitajana toimii Irma Pelto-Huikko. Valkeaniemen Pirtin hoitajana on Matti Pelto-Huikko ja Valkeaniemen Pirtin nettisivuista vastaa Markku Mikkola.

Maamiesseurassa on miesjäseniä tällä hetkellä 104 ja alaosastona toimivassa Etelä-Tammelan Maa- ja kotitalousnaisissa 162 jäsentä. Yhteensä jäseniä on siis 266.

Sadassa vuodessa maatalous Suomessa on kehittynyt huimasti.

Ei varmaankaan osannut etelä-tammelalainen viljelijä kuvitella vuonna 1910 lapiolla oja kaivaessaan ja pellolla hevosta ohjastaessaan , että sata vuotta myöhemmin jälkeläiset tekevät työnsä traktorin hyteissä, täyttävät tietokoneella EU-kaavakkeita ja jossakin jopa robotit hoitavat lehmien lypsyn. Näihin sataan vuoteen on kuulunut niin hyviä kuin huonojakin aikoja, mutta kaikesta huolimatta on menty eteenpäin ja Tammelan Eteläinen Maamiesseura on edelleen voimissaan.

Historiikin laatinut

Sukulassa 31.1.2010

Aulikki ja Jukka Simelius

Historiikki perustuu v 1924-1970 vuosikertomuksiin ja v.1993- 2009 pöytäkirjoihin sekä eri ihmisten muistamiin asioihin ja tapahtumiin.